Talpas pohár

Készítés ideje	17. század
Készítés helye	Sárospatak
Anyag	ezüst
Technika	aranyozott, trébelt, trasszírozott, vésett, poncolt
Méretek	magasság: 19,7 cm súly: 190 g szájátmérő: 8,8 cm talpátmérő: 7,2 cm
Felirat	ISTEN DVTSOS|SEGERE: ATAK|EZ POHART:AZ|T:N:VJHELYLYI|REFORMATA|ECCLESIAA|A:D: 1714K
Leltári szám	60.8.1

Leírás

A hengeres testű, felfelé szélesedő, részben aranyozott, városjegye alapján Sárospatakon készült ezüst pohár a XVII. századi erdélyi, illetve magyar talpas poharak szép példája. Szájperem alatt trébelt, poncolt, trasszírozott, mattirozott és aranyozott lambrequin motívok díszítik a pohár palástjának felső negyedét és hasonló, indás-leveles motívumok ülnek a talpperem fölötti gyűrűs tagozat alatt és fölött is.

A pohár palástján olvasható, a XVIII. században rávésett felirata alapján a poharat az újhelyi református egyházközség számára adományozták, úrvacsorai pohárként, 1714-ben.

A pohár a református úrvacsorai edények része. A katolikus hitről áttért református hívek a katolikus hitről való áttérésük után is megtartották, illetve használták templomaik misekelyheit és paténáit, majd, jórészt a XVI. század második felétől az bekerültek a közösségekbe a kifejezetten nekik szánt klenódiumok, azaz a református úrvacsora liturgikus (szertartási) edényei: az úrasztali kenyérosztó kenyérosztó tálak vagy tányérok, az úrasztali bortartó edények (fedeles kannák, úrvacsorai boroskannák) és az úrasztali borospoharak. A református egyház korai emlékanyagában ezeknek az ötvösműveknek egy része eredetileg díszedényként, illetve házi használati edényként készült, és később került (adományként) liturgikus, egyházi használatba.

Az úrvacsoraosztásra készülvén az úrvacsorai bortartó kannákat elhelyezték az úrasztalán, és ezekből töltötték a bort az úrvacsorai poharakba (kelyhekbe). A református úrasztali borospoharak általában ezüstből, illetve aranyozott ezüstből készültek. A korai úrasztali poharak egy része (mint fentebb utaltunk rá) egykor katolikus misekehely volt, s a karéjos talpú, gótikus misekelyheket formázó úrasztali kelyhek a reformáció későbbi századaiban (máig) is kedveltek maradtak. A poharak másik kedvelt típusa az itt is bemutatott, felfelé szélesedő, kihajló szájperemű talpas pohár volt.

A református egyházban hosszú évszázadokon át csak nagyobb ünnepeken osztottak úrvacsorát, melynek vétele során az úrasztalához járuló hívek először a Krisztus testét jelképező kovászos kenyérből esznek, majd a Krisztus vérét jelképező borból isznak, vagyis két szín alatt áldoznak. A református egyházban az Úri Szent Vacsora sákramentum (sákramentom, szentség), melyben csak konfirmált hívek részesülhetnek. Az úrvacsorás istentiszteleten az úrvacsoraosztás előtt elhangzik az úrvacsora szereztetésének igéje (1. Kor. 11:23–26) a következőképpen: „Mert én az Úrtól vettem, a mit néktek előtökbe is adtam: hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, melyen elárultaték, vette a kenyeret, // És hálákat adván, megtörte és ezt mondotta: Vegyétek, egyétek! Ez az én testem, mely ti érettetek megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. // Hasonlatosképpen a pohárt is vette,

minekutána vacsorált volna, ezt mondván: E pohár amaz új testamentom az én vérem által; ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok az én emlékezetemre. // Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, a míg eljövend." (Károli Gáspár fordítása)
(Bardi Terézia 2026)

Proveniencia
Ipolyi-gyűjtemény

